

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про загальний військовий обов'язок і військову службу

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, N 27, ст.385) (Вводиться в дію Постановою ВР [N 2233-XII](#) від 25.03.92, ВВР, 1992, N 27, ст.386) (Із змінами, внесеними згідно із Законами [N 2485-XII](#) від 19.06.92, ВВР, 1992, N 36, ст.527 [N 3545-XII](#) від 21.10.93, ВВР, 1993, N 44, ст.418 [N 3546-XII](#) від 21.10.93, ВВР, 1993, N 44, ст.419 [N 3625-XII](#) від 19.11.93, ВВР, 1993, N 49, ст.457 [N 200/94-ВР](#) від 13.10.94, ВВР, 1994, N 45, ст.404 [N 325/94-ВР](#) від 22.12.94, ВВР, 1995, N 1, ст. 4 [N 387/95-ВР](#) від 17.10.95, ВВР, 1995, N 38, ст.284 [N 129/96-ВР](#) від 19.04.96, ВВР, 1996, N 26, ст.108 [N 309/97-ВР](#) від 04.06.97, ВВР, 1997, N 29, ст. 93 [N 312-XIV](#) від 11.12.98, ВВР, 1999, N 4, ст. 35 [N 651-XIV](#) від 13.05.99, ВВР, 1999, N 28, ст.230) (В редакції Закону [N 766-XIV](#) від 18.06.99, ВВР, 1999, N 33, ст.270) (Із змінами, внесеними згідно із Законами [N 1325-XIV](#) від 21.12.99, ВВР, 2000, N 4, ст.27 [N 1669-III](#) від 20.04.2000, ВВР, 2000, N 30, ст.235 [N 2171-III](#) від 21.12.2000, ВВР, 2001, N 9, ст.38 [N 312-IV](#) від 28.11.2002, ВВР, 2003, N 4, ст.34 [N 313-IV](#) від 28.11.2002, ВВР, 2003, N 5, ст.37 [N 487-IV](#) від 06.02.2003, ВВР, 2003, N 15, ст.108 [N 662-IV](#) від 03.04.2003, ВВР, 2003, N 27, ст.209 - набуває чинності 01.08.2003 року [N 744-IV](#) від 15.05.2003, ВВР, 2003, N 29, ст.234)

Цей Закон здійснює правове регулювання стосовно загального військового обов'язку і військової служби з метою реалізації громадянами України конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни.

Глава I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

[Стаття 1.](#) Загальний військовий обов'язок

1. Загальний військовий обов'язок встановлюється з метою забезпечення комплектування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань*, а також підготовки населення до захисту України.

* Далі - Збройні Сили України та інші військові формування.

2. Загальний військовий обов'язок включає:

підготовку громадян до військової служби;

приписку до призовних дільниць;

прийняття та призов на військову службу;

проходження за призовом або добровільно військової служби;

виконання військового обов'язку в запасі;

дотримання правил військового обліку.

У воєнний час загальний військовий обов'язок включає також загальне обов'язкове військове навчання громадян.

3. Громадяни мають право на заміну загального військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з Конституцією України та Законом України "[Про альтернативну \(невійськову\) службу](#)".

4. Загальний військовий обов'язок не поширюється на іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в Україні.

5. Щодо загального військового обов'язку громадяни України поділяються на такі категорії:

допризовники - особи, які підлягають приписці до призовних дільниць;

призовники - особи, приписані до призовних дільниць;

військовослужбовці - особи, які проходять військову службу;

військовозобов'язані - особи, які перебувають у запасі.

До паспортів громадян України цих категорій вноситься відповідна відмітка.

6. Громадяни України чоловічої статі, придатні до проходження військової служби за станом здоров'я і віком, зобов'язані:

прибувати за викликом військового комісаріату до призовних дільниць для приписки, проходження медичного огляду, направлення на

підготовку з метою одержання військової спеціальності, призову на військову службу або на збори;

проходити підготовку до військової служби, військову службу і виконувати військовий обов'язок у запасі;

виконувати правила військового обліку.

7. Жінки, які за фахом мають медичну підготовку або підготовку, споріднену з відповідною військово-обліковою спеціальністю за переліком,

що визначається Кабінетом Міністрів України, придатні до проходження військової служби за станом здоров'я і віком, беруться на військовий

облік. Вони зобов'язані прибувати за викликом до військового комісаріату для проходження медичного огляду і виконувати правила

військового обліку.

У мирний час жінки можуть добровільно вступити на військову службу за контрактом. У воєнний час особи жіночої статі, які перебувають на

військовому обліку чи пройшли загальне військове навчання, можуть бути призвані на військову службу за рішенням Президента України.

8. Виконання Закону України "[Про загальний військовий обов'язок і військову службу](#)" покладається на громадян України, органи виконавчої

влади, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, підприємства, установи та організації незалежно від підпорядкування і форм

власності.

[Стаття 2.](#) Військова служба і виконання військового обов'язку в запасі

1. Військова служба у Збройних Силах України та інших військових формуваннях є державною службою особливого характеру, яка полягає у

професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України, пов'язаній з захистом Вітчизни. Час проходження

військової служби зараховується громадянам до загального стажу роботи, стажу роботи за спеціальністю, а також до стажу державної служби.

2. Порядок проходження громадянами України військової служби, їх права та обов'язки визначаються цим Законом, положеннями про

проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців, які затверджуються Президентом України, та іншими

нормативно-правовими актами.

3. Встановлюються такі види військової служби:

строкова військова служба;

військова служба за контрактом солдатів і матросів, сержантів і старшин;

військова служба за контрактом прапорщиків і мічманів;

військова служба (навчання) за контрактом курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів, а також вищих навчальних закладів,

які мають кафедри військової підготовки (факультети військової підготовки, відділення військової підготовки, інститути військової

підготовки)* з програмами підготовки на посади осіб офіцерського складу;

* Далі - вищі навчальні заклади, які мають військові навчальні підрозділи.

військова служба за контрактом осіб офіцерського складу;

військова служба осіб офіцерського складу за призовом;

кадрова військова служба осіб офіцерського складу, зарахованих до Збройних Сил України та інших військових формувань до запровадження

військової служби за контрактом.

4. Виконання військового обов'язку в запасі у мирний час полягає у дотриманні порядку і правил військового обліку, проходженні зборів,

збереженні та вдосконаленні військовозобов'язаними знань, навичок і умінь, необхідних для виконання ними обов'язків військової служби у

воєнний час відповідно до військово-облікових чи цивільних спеціальностей.

5. Громадяни, які призвані або добровільно вступили на військову службу, складають Військову присягу на вірність Українському народу. Військовозобов'язані, які раніше не склали Військову присягу, складають її під час зборів або мобілізації.

6. Усі громадяни, які призиваються, приймаються на військову службу або перебувають у запасі, проходять обов'язковий медичний огляд у порядку, затвердженому Міністром оборони України за погодженням з центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я.

Стаття 3. Правова основа загального військового обов'язку і військової служби

Правовою основою загального військового обов'язку і військової служби є Конституція України, цей Закон, інші закони України, а також нормативно-правові акти щодо забезпечення обороноздатності держави, виконання загального військового обов'язку, військової служби та статусу військовослужбовців.

Стаття 4. Комплектування Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, військ Цивільної оборони України та інших військових формувань військовослужбовцями

(Назва статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 662-IV](#) від 03.04.2003 - набуває чинності з 01.08.2003 року)

1. Збройні Сили України, Державна прикордонна служба України, війська Цивільної оборони України та інші військові формування комплектуються військовослужбовцями через військові комісаріати шляхом:

привозу громадян на військову службу на підставі загального військового обов'язку;

прийняття громадян на військову службу за контрактом.

(Частина перша статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 662-IV](#) від 03.04.2003 - набуває чинності з 01.08.2003 року)

2. Для доукомплектування Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, військ Цивільної оборони України та інших військових формувань особовим складом під час мобілізації проводиться планомірна військова підготовка і забезпечується в запасі необхідна кількість військово-навчених громадян.

(Частина друга статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 662-IV](#) від 03.04.2003 - набуває чинності з 01.08.2003 року)

3. Генеральний штаб Збройних Сил України проводить розподіл наявних призовних ресурсів за ступенями обмеження, станом здоров'я та рівнем освіти пропорційно між Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями.

4. Порядок комплектування Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, військ Цивільної оборони України та інших військових формувань військовослужбовцями визначається цим Законом та іншими актами законодавства.

(Частина четверта статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 662-IV](#) від 03.04.2003 - набуває чинності з 01.08.2003 року)

Стаття 5. Склад військовослужбовців і військовозобов'язаних.

Військові звання

1. Військовослужбовці та військовозобов'язані поділяються на рядовий, сержантський і старшинський склад, склад прапорщиків і мічманів, офіцерський склад.

Офіцерський склад поділяється на молодший, старший і вищий.

Кожному військовослужбовцю і військовозобов'язаному присвоюється військове звання.

Встановлюються такі військові звання:

| Армійські | Корабельні |

| Рядовий склад |

| солдат | матрос |

-----+-----
| старший солдат | старший матрос |

| Сержантський і старшинський склад |

-----+-----
| молодший сержант | старшина 2 статті |

-----+-----
| сержант | старшина 1 статті |

-----+-----
| старший сержант | головний старшина |

-----+-----
| старшина | головний корабельний старшина |

-----+-----
| прапорщик | мічман |

-----+-----
| старший прапорщик | старший мічман |

| Офіцерський склад |

| Молодший офіцерський склад |

-----+-----
| молодший лейтенант | молодший лейтенант |

-----+-----
| лейтенант | лейтенант |

-----+-----
| старший лейтенант | старший лейтенант |

-----+-----
| капітан | капітан-лейтенант |

| Старший офіцерський склад |

-----+-----
| майор | капітан 3 рангу |

-----+-----
| підполковник | капітан 2 рангу |

-----+-----
| полковник | капітан 1 рангу |

Вищий офіцерський склад

генерал-майор контр-адмірал
-----+-----
генерал-лейтенант віце-адмірал
-----+-----
генерал-полковник адмірал
-----+-----
генерал армії України

2. До військових звань офіцерського складу медичної і юридичної служб Збройних Сил України та інших військових формувань, військових судів і прокуратур, які мають відповідну освіту, додаються слова "медичної служби" і "юстиції".

(Абзац перший частини другої статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 2171-III](#) від 21.12.2000)

До військових звань громадян, які перебувають у запасі чи у відставці, додаються слова відповідно "запасу" або "у відставці".

3. Присвоєння і позбавлення військових звань, а також пониження і поновлення у військовому званні здійснюються у порядку і за правилами, визначеними положеннями про проходження військової служби та статутами Збройних Сил України.

[Стаття 6.](#) Військові посади

1. Військові посади (штатні посади, що підлягають заміщенню військовослужбовцями) і відповідні їм військові звання передбачаються в штатах (штатних розписах) військових частин, кораблів, органів військового управління, установ, організацій, вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів.

Перелік посад, що підлягають заміщенню вищим офіцерським складом, затверджується Президентом України, а посад інших військовослужбовців - Міністром оборони України.

Окремі військові посади в мирний час (на умовах строкового трудового договору) можуть замінюватися цивільними особами у порядку і за правилами, встановленими Міністром оборони України.

2. Призначення за поданням Прем'єр-міністра України Міністра оборони України та припинення його повноважень на цій посаді здійснює Президент України.

Президент України також призначає на посади та звільняє з посад заступників Міністра оборони України, командувачів видами Збройних Сил України, військ оперативних командувань, окремих армій, а також вище командування інших військових формувань.

Порядок призначення на інші військові посади визначає Міністр оборони України.

На посади Міністра оборони України та його заступників можуть призначатися як військовослужбовці, так і цивільні особи.

3. Військовослужбовці Збройних Сил України та інших військових формувань за їх згодою можуть бути відряджені до органів виконавчої влади, підприємств і організацій, які виконують роботи в інтересах оборони держави та її безпеки. Перелік посад у цих органах та установах, які можуть бути заміщені військовослужбовцями, для вищого офіцерського складу затверджується Президентом України, для інших військовослужбовців - актами Кабінету Міністрів України.

[Стаття 7.](#) Військова форма одягу і відзнаки військовослужбовців

1. Для військовослужбовців встановлюються військова форма одягу та знаки розрізнення. Військовослужбовці під час виконання службових обов'язків, а військовозобов'язані під час зборів носять відповідну військову форму одягу.

Зразки військової форми одягу та знаків розрізнення військовослужбовців, правила їх носіння розробляються Міністерством оборони України, іншими військовими формуваннями та затверджуються Кабінетом Міністрів України, а надалі патентуються в установленому порядку. Спеціальна відзнака генерала армії України встановлюється Президентом України.

2. Забороняється вводити для працівників незалежно від місця роботи форму одягу і знаки розрізнення, подібні до форми одягу і знаків розрізнення військовослужбовців.

3. Органи виконавчої влади для зміни існуючої форми одягу та знаків розрізнення своїх працівників, які не є військовослужбовцями, або введення нових подають відповідні пропозиції до Кабінету Міністрів України після їх узгодження з Міністерством оборони України.

4. Носіння військової форми одягу і знаків розрізнення військовослужбовців громадянами, які не мають на те права, забороняється і тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Глава II

ПІДГОТОВКА ГРОМАДЯН ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

[Стаття 8.](#) Підготовка допризовників і призовників до військової служби

1. Підготовка громадян до військової служби включає допризовну підготовку, підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей, підготовку до вступу у вищі військові навчальні заклади та вищі навчальні заклади, які мають військові навчальні підрозділи, військову підготовку студентів вищих навчальних закладів за програмою офіцерів запасу, фізичну підготовку, лікувально-оздоровчу роботу, підвищення рівня освітньої підготовки, вивчення державної мови, патріотичне виховання.

2. Відповідальність за організацію та проведення допризовної підготовки покладається на міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, у віданні яких є навчальні заклади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування.

3. Підготовка призовників з військово-технічних спеціальностей проводиться у навчальних закладах Товариства сприяння обороні України та професійно-технічних навчальних закладах.

4. Порядок організації та проведення допризовної підготовки та підготовки призовників з військово-технічних спеціальностей визначається Положенням про допризовну підготовку та Положенням про підготовку призовників з військово-технічних спеціальностей, які затверджуються Кабінетом Міністрів України.

5. Контроль за організацією, проведенням і результатами допризовної підготовки та підготовки призовників з військово-технічних спеціальностей, програмним і методичним забезпеченням цієї підготовки здійснюється Міністерством оборони України, а також іншими міністерствами і центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

[Стаття 9.](#) Допризовна підготовка

Допризовна підготовка включається до визначеної державою складової освіти вищих навчальних закладів I і II рівнів акредитації, професійно-технічних і загальноосвітніх навчальних закладів та проводиться за затвердженими відповідно до законодавства програмами, погодженими з Міністерством оборони України.

[Стаття 10.](#) Підготовка призовників з військово-технічних спеціальностей

1. Підготовка призовників з військово-технічних спеціальностей проводиться:

призовників - учнів професійно-технічних навчальних закладів, які навчаються у них за професіями, спорідненими з військово-обліковими спеціальностями, - безпосередньо у цих закладах;

призовників, які працюють, і тих, що тимчасово не працюють, а також учнів професійно-технічних навчальних закладів, які навчаються у них за професіями, не спорідненими з військово-обліковими спеціальностями, - у навчальних закладах Товариства сприяння обороні України та у

професійно-технічних навчальних закладах.

2. До навчання залучаються призовники, які досягли 17-річного віку, придатні за станом здоров'я до військової служби та підлягають призову на строкову військову службу після закінчення навчання.

3. Кількість призовників, які підлягають підготовці з військово-технічних спеціальностей, та перелік спеціальностей визначаються Міністерством оборони України разом із заінтересованими міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади і затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Військова підготовка студентів вищих навчальних закладів за програмою офіцерів запасу

1. Військову підготовку студентів вищих навчальних закладів (денної форми навчання) за програмою офіцерів запасу проходять громадяни віком до 25 років, придатні до військової служби за станом здоров'я та морально-діловими якостями.

Військова підготовка студентів вищих навчальних закладів за програмою офіцерів запасу, крім вищих медичних навчальних закладів, проводиться на добровільних засадах, є одним з основних видів навчання і включається до визначеної державою складової освіти вищих навчальних закладів як самостійний розділ.

Програми військової підготовки студентів вищих навчальних закладів розробляються і затверджуються Міністерством оборони України разом із заінтересованими центральними органами виконавчої влади.

2. Студентам, які пройшли повний курс військової підготовки за програмою офіцерів запасу, склали встановлені іспити і атестовані до офіцерського складу, після закінчення вищого навчального закладу присвоюється відповідне первинне військове звання офіцера запасу.

Студенти, які не атестовані до офіцерського складу після закінчення курсу військової підготовки за програмою офіцерів запасу і не пройшли строкової військової служби, підлягають призову на строкову військову службу з урахуванням, за можливості, фаху, який вони отримали у вищому навчальному закладі, або за спорідненими військово-обліковими спеціальностями.

3. Перелік військово-облікових спеціальностей, з яких ведеться підготовка офіцерів запасу, порядок її проведення визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з Міністерством освіти України.

4. Перелік вищих навчальних закладів, студенти яких проходять підготовку за програмою офіцерів запасу, визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з відповідним центральним органом виконавчої влади.

Військова підготовка студентів за програмою офіцерів запасу проводиться у військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів або у вищих військових навчальних закладах.

Військові навчальні підрозділи є структурними підрозділами цих вищих навчальних закладів. Порядок створення, реорганізації та ліквідації військових навчальних підрозділів визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України, погодженим з центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані вищі навчальні заклади.

Міністерство оборони України за погодженням із вищими навчальними закладами здійснює добір і призначення військовослужбовців на відповідні посади військово-навчальних підрозділів та контроль військової підготовки студентів за програмою офіцерів запасу.

5. У разі проходження навчальних зборів (стажування) у військах на студентів, які проходять військову підготовку за програмою офіцерів запасу, поширюються права та обов'язки, встановлені актами законодавства для військовозобов'язаних, призваних на збори.

Стаття 12. Підготовка до вступу у вищі військові навчальні заклади та вищі навчальні заклади, які мають військові навчальні підрозділи

1. Громадяни, які виявили бажання вступити до вищих військових навчальних закладів та вищих навчальних закладів, що мають військові навчальні підрозділи для підготовки на посади офіцерського складу, проходять попередню підготовку у військових ліцеях, ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою, загальноосвітніх навчальних закладах, в навчальних закладах Товариства сприяння обороні України, на підготовчих курсах при вищих військових навчальних закладах та вищих навчальних закладах, які мають військові навчальні підрозділи, або самостійно.

2. Фізична підготовка допризовників і призовників організується за програмою фізичної культури центральними органами виконавчої влади в галузі освіти, фізичної культури і спорту у вищих, професійно-технічних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, спортивних товариствах і клубах.

3. Лікувально-оздоровча робота з громадянами організується за місцем їх проживання, навчання або роботи органами і закладами охорони здоров'я в лікувально-профілактичних і фізкультурно-оздоровчих закладах шляхом створення в них підліткових кабінетів.

Медичні огляди громадян 15-17-річного віку проводяться щорічно лікарями-спеціалістами, які залучаються до медичного огляду призовників. У разі потреби громадянам призначається необхідне лікування з проведенням оздоровчих заходів.

4. Центральні і місцеві органи управління освітою здійснюють необхідні заходи щодо підвищення рівня виховання, освітньої підготовки допризовної та призовної молоді, організовують додаткові заняття для вивчення державної мови громадянами, які погано володіють нею або не володіють зовсім.

5. Кабінет Міністрів України, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування разом із Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, посадовими особами організацій та об'єднань громадян зобов'язані систематично проводити патріотично-виховну роботу з громадянами.

Стаття 13. Права і обов'язки громадян, які проходять підготовку до військової служби

1. За громадянами, які проходять підготовку з військово-технічних спеціальностей з відривом від виробництва у навчальних закладах Товариства сприяння обороні України та у відповідних професійно-технічних навчальних закладах, на весь час підготовки, включаючи час проїзду до місця підготовки та у зворотному напрямку, зберігаються місце роботи, займана посада і середній заробіток.

Витрати по найму житла на період навчання зазначених громадян, вартість проїзду до місця навчання (зборів) і назад здійснюються за рахунок коштів Міністерства оборони України та інших військових формувань у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

2. Відвідування громадянами, направленими військовими комісаріатами для проходження підготовки до військової служби, занять та інших заходів, що стосуються підготовки допризовників та призовників, є обов'язковим.

Глава III

ПРИПИСКА ГРОМАДЯН ДО ПРИЗОВНИХ ДІЛЬНИЦЬ, ПРИЗОВ І ПРИЙНЯТТЯ НА ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

Стаття 14. Приписка громадян до призовних дільниць

1. Приписка громадян до призовних дільниць проводиться з метою взяття юнаків на облік та визначення їх кількості, ступеня придатності до військової служби, встановлення освітнього рівня, здобутої спеціальності і рівня фізичної підготовки.

Для проведення приписки громадян у районах (містах) утворюються призовні дільниці.

2. До призовних дільниць щороку протягом січня - березня приписуються громадяни, яким у рік приписки виповнюється 17 років. Приписка проводиться районними, об'єднаними районними, міськими, об'єднаними міськими військовими комісаріатами (крім Київського та Севастопольського міських військових комісаріатів)* за місцем проживання.

* Далі - районні (міські).

Медичний огляд громадян, які приписуються до призовних дільниць, проводиться в порядку, затвердженому Міністерством оборони України за погодженням із центральним органом виконавчої влади в галузі охорони здоров'я.

Відвідування лікувально-профілактичних і лікувальних закладів згідно з рішенням комісії з питань приписки для громадян-допризовників є обов'язковим.

3. Житлово-експлуатаційні організації, підприємства, установи та організації незалежно від підпорядкування і форм власності, які здійснюють

експлуатацію будинків, власники будинків, органи місцевого самоврядування, на які покладено ведення первинного обліку військовозобов'язаних і призовників, підрозділи по роботі з кадрами підприємств, установ, організацій, навчальних закладів незалежно від підпорядкування і форм власності щорічно в строки, встановлені Міністерством оборони України, подають до відповідних районних (міських) військових комісаріатів списки громадян, які підлягають приписці до призовних дільниць.

4. Для приписки до призовної дільниці громадяни зобов'язані прибути до військового комісаріату в строк, зазначений у повістці, та подати необхідні документи.

5. Для проведення приписки громадян до призовних дільниць у районних (міських) військових комісаріатах утворюються комісії з питань приписки у складі:

голова комісії - районний (міський) військовий комісар;

члени комісії: лікарі, які беруть участь у медичному огляді допризовників, секретар комісії.

Персональний склад районної (міської) комісії з питань приписки, порядок проведення і забезпечення цієї роботи щороку затверджуються головою районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради).

6. На районні (міські) комісії з питань приписки покладаються:

організація і проведення медичного огляду допризовників, які викликаються на комісію, і визначення їх придатності для військової служби;

виявлення і попередній добір кандидатів для направлення у вищі військові навчальні заклади і вищі навчальні заклади, які мають військові навчальні підрозділи, на навчання за програмами підготовки на посади осіб офіцерського складу;

направлення призовників, придатних за медичними та іншими показниками для проходження підготовки з військово-технічних спеціальностей, у навчальні заклади Товариства сприяння обороні України і професійно-технічні навчальні заклади;

прикріплення до лікувально-профілактичних закладів за місцем проживання або навчання громадян, яких визнано під час приписки такими, що потребують обстеження, лікування та медичного нагляду;

прикріплення до відповідних навчальних закладів і курсів громадян, які мають низьку освітню підготовку, а також не володіють або погано володіють державною мовою;

вивчення особистості призовників, їх морально-ділових якостей та сімейно-майнового стану;

зняття з військового обліку громадян, визнаних непридатними до військової служби.

7. Громадяни, приписані до призовних дільниць, вважаються призовниками, їм видаються посвідчення про приписку, роз'яснюються права і обов'язки, правила військового обліку, порядок проходження підготовки з військово-технічних спеціальностей та інші, пов'язані з цим питання.

Стаття 15. Призовний вік. Призов громадян на строкову військову службу

1. На строкову військову службу в мирний час призиваються придатні до неї за станом здоров'я і віком громадяни чоловічої статі, яким до дня відправки у військові частини виповнилося 18 років.

2. Призов громадян на строкову військову службу проводиться у встановлені строки на підставі Указу Президента України. Указ Президента України публікується у засобах масової інформації не пізніше як за місяць до початку призову. Після оголошення Указу Президента України: кожний призовник, у тому числі і той, який перебуває на тимчасовому обліку, зобов'язаний прибути в пункт і строк, зазначені у повістці військовим комісаріатом;

у разі коли за будь-яких обставин повістка не надійшла, призовники зобов'язані з'явитися до призовної дільниці у місячний строк з дня оголошення Указу Президента України;

громадяни призовного віку, які не пройшли строкову військову службу і без законних підстав не перебувають на військовому обліку, а також призовники, які тимчасово виїхали з постійного місця проживання в іншу місцевість і не стали там на військовий облік, зобов'язані прибути до військового комісаріату за місцем проживання у семиденний строк;

керівники підприємств, установ і організацій, в тому числі навчальних закладів, незалежно від підпорядкування та форм власності, зобов'язані відкликати призовників з відраджень для забезпечення своєчасного прибуття їх до призовних дільниць.

3. Зміна місця військового обліку призовниками, які досягли 18-річного віку і старшими, допускається до опублікування Указу Президента України про черговий призов. Після цього зміна місця можлива лише за умови подання до військового комісаріату документів, які стверджували б, що призовник:

переведений на роботу в іншу місцевість;

переїхав на нове місце проживання;

прийнятий до навчального закладу і вибуває для продовження освіти або закінчив навчальний заклад і за розподілом направляється на роботу.

4. У разі неявки громадянина без поважних причин за викликом військового комісаріату на призовну комісію він несе відповідальність, встановлену законом.

Поважними причинами неприбуття призовників до призовних дільниць у строк, встановлений військовим комісаріатом, які підтверджуються відповідними документами, визнаються:

перешкода стихійного характеру, хвороба призовника або інші обставини, які позбавили його можливості особисто прибути у зазначені пункт і строк;

смерть або тяжка хвороба його близького родича.

5. У мирний час призову на строкову військову службу не підлягають громадяни:

звільнені від призову відповідно до статті 18 цього Закону;

щодо яких проводиться дізнання чи попереднє (досудове) слідство або стосовно яких кримінальна справа розглядається судом - до прийняття відповідного рішення;

які були засуджені до позбавлення волі.

6. Призов на строкову військову службу громадян України чоловічої статі, які тимчасово проживають за кордоном, здійснюється у порядку, встановленому цим Законом.

Стаття 16. Призовні комісії

1. Для проведення призову громадян на строкову військову службу в районах (містах) утворюються призовні комісії в складі:

голова комісії - заступник голови районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради);

члени комісії:

районний (міський) військовий комісар;

заступник начальника районного (міського) управління (відділу) внутрішніх справ;

лікар, який організує роботу медичного персоналу щодо медичного огляду призовників;

фахівець з фізичного виховання (фізичної підготовки);

представники Збройних Сил України, інших військових формувань, Товариства сприяння обороні України, підприємств, установ і організацій за попереднім узгодженням з головою комісії;

секретар комісії.

2. Персональний склад районної (міської) призовної комісії та графік проведення призову громадян для проходження строкової військової служби затверджуються головою районної державної адміністрації (виконавчого органу міської ради).

3. На районні (міські) призовні комісії покладаються:

організація медичного огляду призовників;
прийняття рішення про призов громадян на строкову військову службу і призначення їх до виду (роду військ) Збройних Сил України чи інших військових формувань;
надання відстрочки від призову або звільнення від призову на строкову військову службу;
прийняття рішення про направлення призовників, які виявили бажання вступити до вищих військових навчальних закладів або вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи, для складання вступних іспитів або про відмову цим особам у направленні їх на іспити за станом здоров'я, недостатнім загальноосвітнім рівнем тощо;
прийняття рішення про направлення до відповідних правоохоронних органів матеріалів на призовників, які ухиляються від призову на строкову військову службу.

4. Для керівництва і контролю за діяльністю районних (міських) призовних комісій в Автономній Республіці Крим та областях, містах Києві і Севастополі утворюються призовна комісія Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські призовні комісії відповідно.

Персональний склад призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських призовних комісій затверджується Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим та головами місцевих державних адміністрацій відповідно.

На ці призовні комісії покладаються:

організація контрольного медичного огляду громадян, визнаних районними (міськими) призовними комісіями непридатними або тимчасово непридатними до військової служби, громадян, які заявили про незгоду з результатами медичного огляду і рішеннями районних (міських) призовних комісій, а також громадян, призваних на строкову військову службу, перед відправленням у військову частину;

перевірка правильності надання відстрочки або звільнення від призову;

контроль за обґрунтуванням призначення призовників до виду (роду військ) Збройних Сил України чи інших військових формувань з урахуванням їх освіти, досвіду, здібностей, інтересів та особистих можливостей;

розгляд скарг громадян на дії районних (міських) призовних комісій.

Призовні комісії Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя мають право скасовувати та змінювати рішення відповідних районних (міських) призовних комісій.

5. Відповідно до результатів медичного огляду призовника, моральних і професійних якостей, а також матеріального і соціального стану призовника та членів його сім'ї районна (міська) призовна комісія виносить і оголошує призовникові рішення:

про придатність до військової служби і призов на військову службу з призначенням до виду (роду військ) Збройних Сил України чи інших військових формувань, а також визначає строк відправлення його на службу до Збройних Сил України чи інших військових формувань;
про тимчасову непридатність до військової служби і надання відстрочки за станом здоров'я;

про надання відстрочки або звільнення від призову на строкову військову службу на підставах, передбачених статтями 17 і 18 цього Закону;
про непридатність за станом здоров'я до військової служби в мирний час, обмежену здатність до військової служби у воєнний час і зарахування в запас;

про непридатність до військової служби з виключенням з військового обліку;

про зняття з військового обліку призовників, які втратили громадянство України.

Рішення призовної комісії може бути оскаржене до призовної комісії вищого рівня або до суду в порядку, визначеному законом.

Стаття 17. Відстрочка від призову

1. Відстрочка від призову на строкову військову службу надається призовникам за рішенням районної (міської) призовної комісії у випадках, передбачених цим Законом.

2. Відстрочка від призову за сімейними обставинами, за їх бажанням, надається призовникам, які мають:

а) непрацездатних батька і матір чи непрацездатного батька або непрацездатну матір, якщо вони не мають інших працездатних осіб, зобов'язаних відповідно до законодавства їх утримувати, незалежно від того, проживають вони разом з непрацездатними батьками чи ні.

Непрацездатність батьків визначається у порядку, передбаченому законодавством;

б) рідних братів і сестер віком до 18 років, якщо вони не працюють, або старших, якщо вони незалежно від віку є інвалідами I чи II групи, у разі відсутності інших осіб, які зобов'язані їх утримувати;

в) одного з батьків, у яких на утриманні перебувають двоє і більше неповнолітніх дітей, до виповнення старшому з неповнолітніх 18 років.

Відстрочка від призову за сімейними обставинами, за їх бажанням, надається також призовникам, які мають на своєму утриманні:

а) дитину віком до трьох років або старше трьох років, яка виховується без матері у зв'язку з її смертю або за рішенням суду;

б) двох і більше дітей;

в) дитину-інваліда віком до 16 років;

г) дружину-інваліда;

д) непрацездатних осіб, під опікою, піклуванням або на утриманні яких перебував призовник, якщо немає інших працездатних осіб, зобов'язаних відповідно до законодавства їх утримувати.

Відстрочка від призову надається призовникам на час здійснення ними опіки чи піклування, якщо у осіб, над якими встановлено опіку чи піклування, немає інших працездатних осіб, зобов'язаних відповідно до законодавства доглядати та утримувати їх.

У разі наявності в сім'ї тільки двох синів відстрочка від призову за сімейними обставинами може надаватися призовникові, якщо його брат проходить строкову військову службу.

У разі коли призову підлягають декілька синів одночасно, відстрочка може надаватися одному з них за бажанням і пропозицією батьків.

3. Відстрочка від призову за станом здоров'я на строк до одного року надається призовникам, які визнані під час медичного огляду тимчасово непридатними до військової служби.

4. Відстрочка від призову для продовження навчання надається призовникам, які навчаються у загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладах, а також у вищих навчальних закладах I і II рівнів акредитації, до здобуття повної загальної середньої освіти. У разі досягнення такими призовниками 21-річного віку під час навчання відстрочка втрачає силу.

Відстрочка від призову також надається:

призовникам, які навчаються в аспірантурі з відривом або без відриву від виробництва, - на весь період навчання;

випускникам вищих навчальних закладів, аспірантури, які направлені на роботу до установ Національної академії наук України, - на весь період роботи;

студентам, які навчаються у вищих навчальних закладах III і IV рівнів акредитації з денною формою навчання, в тому числі під час здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня вищої освіти "магістр", - до їх закінчення;

(Абзац п'ятий частини четвертої статті 17 із змінами, внесеними згідно із Законом [N 312-IV](#) від 28.11.2002)

студентам, які навчаються у вищих і середніх духовних навчальних закладах;

випускникам професійно-технічних навчальних закладів - на один рік за умови їх працевлаштування і роботи за отриманою професією;

студентам, які навчаються у вищих навчальних закладах всіх рівнів акредитації з денною формою навчання, що здійснюють підготовку фахівців для Збройних Сил України та інших військових формувань і уклали контракт про направлення їх після закінчення навчання для подальшого проходження військової служби на посадах офіцерського складу. Перелік таких навчальних закладів та обсяги підготовки фахівців визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням Міністерства оборони України.

Студентам, які навчаються у вищих навчальних закладах, незалежно від форм власності, а також у вищих і середніх духовних навчальних закладах, відстрочка від призову на строкову військову службу надається один раз на період навчання. Особи, відрховані за неуспішність і недисциплінованість, втрачають зазначене право на відстрочку від призову.

5. Відстрочка від призову надається призовникам з вищою педагогічною освітою - педагогічним працівникам, основним місцем роботи яких є загальноосвітні навчальні заклади, на весь період їх роботи за спеціальністю, а також медичним працівникам на період їх роботи в сільській місцевості за фахом за умови повного завантаження на займаній посаді.

(Частина п'ята статті 17 в редакції Закону [N 1325-XIV](#) від 21.12.99)

6. Відстрочка від призову у зв'язку з депутатською діяльністю та діяльністю як сільських, селищних і міських голів надається призовникам з числа депутатів і голів на строк виконання ними цих повноважень.

7. Відстрочка від призову також надається:

а) призовникам, які в установленому порядку переселилися з районів стихійного лиха, - на строк не більше двох років з моменту переселення;
б) у разі ведення призовниками самостійно або спільно з батьками селянського (фермерського) господарства - на строк не більше трьох років з моменту отримання для цієї діяльності земельної ділянки;

в) призовникам, які є священнослужителями і займають посаду в одній із зареєстрованих у встановленому порядку релігійних конфесій, - на час роботи священнослужителями;

г) призовникам, які є кандидатами в народні депутати України, за їхньою заявою на період виборчого процесу;

(Частиною сьомою статті 17 доповнено пунктом "г" згідно із Законом [N 744-IV](#) від 15.05.2003)

д) в інших випадках, не передбачених цим Законом, згідно з рішеннями призовної комісії Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських призовних комісій за поданням районних (міських) призовних комісій.

8. Призовники, яким надано відстрочку, зобов'язані щорічно до 1 жовтня подавати у військові комісаріати документи, що підтверджують їх право на відстрочку.

9. Призовники, які втратили підстави для надання відстрочки, а також особи, які не мають права на відстрочку або підстав для звільнення від призову, передбачених статтями 17 та 18 цього Закону, і не призвані з різних причин на строкову військову службу у встановлені строки, мають бути призвані під час здійснення чергового призову.

Стаття 18. Звільнення від призову на строкову військову службу

1. Від призову на строкову військову службу в мирний час звільняються громадяни:

визнані за станом здоров'я непридатними до військової служби в мирний час;

які до дня відправки на строкову військову службу досягли 25-річного віку;

батько (мати), рідний брат чи сестра яких під час проходження військової служби загинули чи померли або стали інвалідами. Призовники, які мають право на звільнення від призову на цій підставі, можуть його не використовувати;

(Абзац четвертий частини першої статті 18 в редакції Закону [N 1669-III](#) від 20.04.2000)

які пройшли військову службу в інших державах.

2. Від призову звільняються також громадяни, які закінчили курс навчання за програмою підготовки офіцерського складу або прапорщиків у навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, інших військових формувань та мають військові або спеціальні звання.

Стаття 19. Призов на військову службу офіцерів запасу

У мирний час офіцери запасу віком до 30 років у кількості та за військово-обліковими спеціальностями, визначеними Кабінетом Міністрів України, за наказом Міністра оборони України можуть бути призвані для проходження військової служби на посадах офіцерського складу.

Стаття 20. Прийняття на військову службу за контрактом

1. На військову службу за контрактом приймаються громадяни, які відповідають вимогам проходження військової служби:

солдати і матроси, сержанти і старшини строкової військової служби, які прослужили не менше одного року, а також військовозобов'язані та жінки, які не мають військових звань офіцерського складу, прапорщиків і мічманів, з відповідною освітою та спеціальною підготовкою віком від 19 до 30 років - на військову службу солдатів і матросів, сержантів і старшин;

солдати і матроси, сержанти і старшини строкової військової служби, які прослужили не менше одного року, військовослужбовці рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, військовозобов'язані, які не мають військових звань офіцерського складу і не досягли граничного віку перебування на військовій службі прапорщиків і мічманів, а також жінки віком від 19 до 30 років з відповідною освітою та спеціальною підготовкою - на військову службу прапорщиків і мічманів;

особи віком від 17 до 21 року, в тому числі ті, яким 17 років виповнюється у рік зарахування на навчання, а також військовослужбовці та військовозобов'язані віком до 23 років, які не мають військових звань офіцерського складу і виявили бажання навчатися у вищих військових навчальних закладах або вищих навчальних закладах, що мають військові навчальні підрозділи, - на військову службу (навчання) курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів або вищих навчальних закладів, що мають військові навчальні підрозділи;

військовослужбовці, які закінчили вищі військові навчальні заклади або вищі навчальні заклади, що мають військові навчальні підрозділи, та яким присвоєно військове звання офіцерського складу, - на військову службу осіб офіцерського складу;

прапорщики і мічмани, які мають вищу освіту, що відповідає профілю службової діяльності, і перебувають на офіцерських посадах не менше одного року, - на військову службу осіб офіцерського складу в Збройні Сили України та інші військові формування (крім Служби безпеки України та Управління державної охорони України);

офіцери запасу, які не досягли граничного віку перебування на військовій службі, - на військову службу осіб офіцерського складу;

особи офіцерського складу, які перебувають на кадровій військовій службі або на військовій службі за призовом.

На військову службу за контрактом осіб офіцерського складу в Службу безпеки України та Управління державної охорони України приймаються також громадяни, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки не нижче бакалавра, що відповідає профілю службової діяльності, і не досягли граничного віку перебування на військовій службі осіб офіцерського складу, з числа солдатів, матросів, сержантів і старшин строкової військової служби, які прослужили не менше одного року, військовослужбовців рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, прапорщиків, мічманів і військовозобов'язаних, а також жінок віком до 30 років.

(Частина перша статті 20 в редакції Закону [N 313-IV](#) від 28.11.2002)

2. Форма, порядок і правила укладення контракту з громадянином, припинення (розірвання) контракту та наслідки припинення (розірвання) контракту визначаються положеннями про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців.

Стаття 21. Матеріальне забезпечення громадян у зв'язку з призовом або прийняттям на військову службу

1. Громадянам, які звільняються з роботи у зв'язку з призовом або прийняттям на військову службу за контрактом, виплачується вихідна допомога у розмірі двомісячного середнього заробітку.

2. Громадяни для виконання обов'язків, пов'язаних із взяттям на військовий облік, призовом або прийняттям (вступом) на військову службу, а також особи, які направляються військовими комісаріатами на диспансерне чи стаціонарне обстеження (лікування, медичний огляд), звільняються від роботи на час, необхідний для виконання зазначених обов'язків та перебування в лікувальному закладі охорони здоров'я із збереженням за ними місця роботи, займаної посади і середнього заробітку.

3. Перевезення громадян, пов'язані з призовом або прийняттям на військову службу, до місця служби (навчання) та їх харчування у дорозі

здійснюються за рахунок коштів Міністерства оборони України та інших військових формувань.

Глава IV

ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Стаття 22. Граничний вік перебування на військовій службі

1. Граничний вік перебування на військовій службі встановлюється:

- а) для солдатів і матросів, сержантів і старшин строкової служби - до 27 років;
 - б) для військовослужбовців рядового, сержантського і старшинського складу, які проходять службу за контрактом, - до 45 років;
 - в) для прапорщиків і мічманів - до 45 років;
 - г) для молодших офіцерів - до 45 років;
 - д) для старших офіцерів: майорів (капітанів 3 рангу), підполковників (капітанів 2 рангу) - до 50 років; полковників (капітанів 1 рангу) - до 55 років;
 - е) для вищих офіцерів: у військових званнях від генерал-майора (контр-адмірала) до генерала армії України включно - до 60 років.
2. Офіцери Збройних Сил України та інших військових формувань, які мають високу професійну підготовку, досвід практичної роботи на займаній посаді, визнані військово-лікарською комісією придатними за станом здоров'я для проходження військової служби, на їх прохання Міністром оборони України, вищим командуванням інших військових формувань можуть бути залишені на військовій службі понад граничний вік до 5 років, а доктори наук і професори - до 10 років.

3. Військовослужбовці, які досягли граничного віку перебування на військовій службі, підлягають звільненню в запас у порядку, визначеному положеннями про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців.

4. Військовослужбовці, у яких закінчився строк контракту і які досягли граничного віку перебування на військовій службі, можуть бути залишені на службі за їх бажанням після укладення нового контракту на строк не більше 5 років, а в Службі безпеки України - не більше 10 років.

Стаття 23. Строки військової служби

1. Строки військової служби для осіб офіцерського складу, які перебувають на кадровій військовій службі, обмежуються граничним віком перебування на військовій службі, встановленим статтею 22 цього Закону.

2. Строки військової служби в календарному обчисленні встановлюються:

а) для солдатів і сержантів, які проходять строкову військову службу в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, - до 18 місяців;

для матросів і старшин, які проходять строкову військову службу на кораблях, суднах і в берегових частинах бойового забезпечення Військово-Морських Сил України, в морських частинах інших військових формувань, - до 24 місяців;

для осіб, які мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки спеціаліста або магістра, - до 12 місяців;

б) для солдатів і матросів, сержантів і старшин з числа військовослужбовців строкової військової служби, жінок і військовозобов'язаних, прийнятих на військову службу за контрактом, - не менше 3 років;

в) для курсантів вищих військових навчальних закладів та вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи, - від 3 до 5 років;

г) для прапорщиків і мічманів - не менше 5 років;

д) для офіцерів, прийнятих на військову службу за контрактом, - від 5 до 10 років;

е) для офіцерів запасу, призваних на військову службу, - не менше 2 років.

3. Після закінчення строків військової служби, встановлених пунктами "б" - "е" частини другої цієї статті, вона може бути продовжена за новим контрактом на строк від 3 до 5 років щоразу до досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

4. Військовослужбовці строкової служби, прийняті на військову службу солдатів і матросів, сержантів і старшин за контрактом, у разі розірвання контракту переводяться на становище військовослужбовців строкової служби, якщо вони не виступили встановлені строки строкової військової служби, за винятком випадків, передбачених пунктом "ж" частини шостої статті 26 цього Закону.

Стаття 24. Початок і закінчення проходження військової служби

1. Початком проходження військової служби вважається:

а) день прибуття до військового комісаріату для відправлення у військову частину - для призовників і офіцерів, призваних із запасу;

б) день зарахування до списків особового складу військової частини (військового закладу, установи тощо) - для військовозобов'язаних і жінок, які вступають на військову службу за контрактом;

в) день призначення на посаду курсанта (слухача) вищого військового навчального закладу, військового навчального підрозділу вищого навчального закладу - для громадян, які добровільно вступають на військову службу;

г) день призначення на посаду - для громадян, які прийняті на військову службу до Служби безпеки України.

2. Закінченням проходження військової служби вважається день, з якого військовослужбовець виключений наказом по військовій частині (війському закладу, установі тощо) із списків особового складу.

3. Військовослужбовці вважаються такими, які виконують обов'язки військової служби:

а) на шляху прямування на службу або із служби, під час службових поїздок, повернення до місця служби;

б) на території військової частини або в іншому місці роботи (занять) протягом робочого (учбового) часу, включаючи і перерви, установлені розпорядком (розкладом занять);

в) поза військовою частиною, якщо перебування там відповідало обов'язкам військовослужбовця або він був направлений туди за наказом відповідного командира (начальника);

г) при виконанні державних або громадських обов'язків, якщо навіть ці обов'язки і не були пов'язані з військовою службою;

д) при виконанні обов'язку по врятуванню людського життя, охороні державної, комунальної власності і приватної власності, підтриманню військової дисципліни та охороні правопорядку.

Стаття 25. Підготовка громадян на посади осіб офіцерського складу

1. Підготовка громадян на посади осіб офіцерського складу проводиться у вищих військових навчальних закладах та вищих навчальних закладах, які мають військові навчальні підрозділи.

2. Порядок проведення підготовки громадян на посади осіб офіцерського складу у вищих військових навчальних закладах та вищих навчальних закладах, які мають військові навчальні підрозділи, визначається і затверджується Міністерством оборони України та Міністерством освіти України.

Зарахування громадян до вищих військових навчальних закладів та вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи, провадиться на добровільних засадах відповідно до особистих заяв на умовах, визначених контрактом.

З курсантом, якому виповнилося 18 років, а також слухачем після закінчення першого курсу вищого військового навчального закладу укладається контракт щодо проходження підготовки на посади осіб офіцерського складу. Однією з умов контракту є зобов'язання курсанта (слухача) про подальше проходження військової служби на посадах осіб офіцерського складу протягом 5 років після закінчення вищого навчального закладу.

Громадяни, які прийняті на військову службу і навчаються у вищих військових навчальних закладах або вищих навчальних закладах, де є військові навчальні підрозділи, і не мають звань прапорщиків або мічманів та офіцерського складу, є курсантами, а ті, які мають такі звання, -

слухачами.

3. Курсантам, які не мали військового звання до вступу до вищого військового навчального закладу, вищого навчального закладу, який має військовий навчальний підрозділ, після зарахування на навчання присвоюється військове звання рядового чи матроса. За військовослужбовцями та військовозобов'язаними зберігаються військові звання, присвоєні до їх вступу у вищий навчальний заклад.

4. Випускникам вищих військових навчальних закладів, вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи, присвоюються військові звання згідно з положеннями про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців.

5. Курсанти, які проходять підготовку на посади осіб офіцерського складу, у разі дострокового розірвання контракту через небажання продовжувати навчання або через недисциплінованість та у разі відмови від подальшого проходження військової служби на посадах офіцерського складу після закінчення вищого навчального закладу відшкодовують Міністерству оборони України та іншим військовим формуванням витрати, пов'язані з їх навчанням і утриманням у вищому навчальному закладі, відповідно до порядку і норм, встановлених Кабінетом Міністрів України. У разі відмови добровільного відшкодування витрат таке відшкодування здійснюється у судовому порядку.

6. Курсанти чоловічої статі, відраховані з вищих військових навчальних закладів та вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи (за винятком відрахування за станом здоров'я), направляються у військові частини для подальшого проходження військової служби, якщо вони не виступили встановленого строку строкової військової служби.

При цьому в строк військової служби військовослужбовцям зараховується:

тривалість строкової військової служби до вступу у вищі військові навчальні заклади та вищі навчальні заклади, які мають військові навчальні підрозділи;

тривалість військової служби за контрактом до вступу у вищі військові навчальні заклади та вищі навчальні заклади, які мають військові навчальні підрозділи, із розрахунку два місяці військової служби за контрактом за один місяць строкової військової служби;

тривалість військової служби під час навчання у вищих військових навчальних закладах та вищих навчальних закладах, які мають військові навчальні підрозділи, із розрахунку два місяці служби (навчання) у зазначених військових навчальних закладах за один місяць строкової військової служби.

7. Курсанти жіночої статі, відраховані з вищих військових навчальних закладів та вищих навчальних закладів, які мають військові навчальні підрозділи, звільняються з військової служби:

якщо вони не мають військово-облікової спеціальності, - без постановки на військовий облік;

якщо вони мають військово-облікову спеціальність, - з зарахуванням в запас і направленням у військовий комісаріат за місцем проживання для постановки на військовий облік.

Стаття 26. Звільнення з військової служби

1. Звільнення військовослужбовців з військової служби здійснюється:

а) в запас, якщо військовослужбовці не досягли граничного віку перебування військовозобов'язаних у запасі і за станом здоров'я придатні до військової служби в мирний або воєнний час;

б) у відставку, якщо військовослужбовці досягли граничного віку перебування військовозобов'язаних у запасі або визнані військово-лікарськими комісіями непридатними за станом здоров'я до військової служби з виключенням з військового обліку.

2. Звільнення із служби проводиться:

а) військовослужбовців строкової служби, які виступили встановлені строки;

б) військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, - на підставах, передбачених частиною шостою цієї статті;

в) офіцерів, які проходять кадрову військову службу, - на підставах, передбачених частиною сьомою цієї статті;

г) офіцерів, призваних на військову службу із запасу, - після закінчення строку служби. Достроково ці офіцери можуть бути звільнені з військової служби за станом здоров'я, через сімейні обставини або з інших поважних причин, а також у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

3. Військовослужбовці строкової служби звільняються із служби достроково:

а) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії;

б) за сімейними обставинами - у разі виникнення у них права на відстрочку внаслідок зміни сімейних обставин, а також у разі виникнення обставин, передбачених абзацом четвертим частини першої статті 18 цього Закону;

в) у зв'язку із засудженням до позбавлення волі.

4. У разі потреби за рішенням Президента України військовослужбовці строкової військової служби, які виступили встановлені строки, можуть бути затримані на службі на строк до шести місяців.

5. Військовослужбовці, звільнені із строкової військової служби в запас або у відставку, забезпечуються відповідним обмундируванням за переліком, встановленим Міністерством оборони України, проїзними документами до місця проживання, харчуванням на час перебування в дорозі, грошовою допомогою в розмірі, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Військовослужбовці строкової служби за їх бажанням можуть бути звільнені в запас у власному цивільному одязі.

6. Контракт припиняється (розривається), а військовослужбовці, які проходять службу за контрактом, звільняються з військової служби:

а) після закінчення строку контракту;

б) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

в) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність або обмежену придатність до військової служби;

г) у зв'язку із скороченням штатів - у разі неможливості використання на службі у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;

д) через сімейні обставини або інші поважні причини, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

е) за службовою невідповідністю;

є) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту військовослужбовцем;

ж) у зв'язку із систематичним невиконанням умов контракту командуванням;

з) у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

7. Офіцери, які проходять кадрову військову службу, звільняються з військової служби:

а) за віком - у разі досягнення граничного віку перебування на військовій службі;

б) за станом здоров'я - на підставі висновку (постанови) військово-лікарської комісії про непридатність або обмежену придатність до військової служби;

в) у зв'язку із скороченням штатів - у разі неможливості використання на службі у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів;

г) через сімейні обставини або з інших поважних причин, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України;

д) за власним бажанням - офіцери у разі наявності в них вислуги не менш як 5 років у календарному обчисленні;

е) за службовою невідповідністю;

є) у зв'язку з обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

8. Звільнення військовослужбовців з військової служби з підстав, визначених у пункті "в" частини третьої, пункті "з" частини шостої та пункті "е" частини сьомої цієї статті, здійснюється в порядку, передбаченому положеннями про проходження військової служби відповідними

категоріями військовослужбовців.

(Статтю 26 доповнено частиною восьмою згідно із Законом [N 487-IV](#) від 06.02.2003)

Глава V

ВИКОНАННЯ ВІЙСЬКОВОГО ОBOB'ЯЗКУ В ЗАПАСІ

[Стаття 27.](#) Зарахування в запас. Категорії запасу

1. Громадяни, звільнені з військової служби, а також звільнені від призову на строкову військову службу (крім виключених з військового обліку), зараховуються в запас.

2. Запас поділяється на першу і другу категорії.

До запасу першої категорії належать військовозобов'язані, які проходили військову службу та одержали під час її проходження військово-облікову спеціальність.

До запасу другої категорії належать військовозобов'язані, які не одержали військово-облікової спеціальності під час проходження військової служби або не призвалися на військову службу чи проходили її в інженерно-технічних частинах, а також військовозобов'язані-жінки.

Військовозобов'язані, зараховані в запас другої категорії, в разі одержання під час перебування в запасі військово-облікової спеціальності на навчальних зборах або за відповідною цивільною професією переводяться до запасу першої категорії.

3. Військовозобов'язані, переведені в запас за станом здоров'я без проходження військової служби, в разі визнання їх до 25 років придатними до військової служби, знову стають на облік як призовники та підлягають призову на строкову військову службу на загальних підставах.

[Стаття 28.](#) Граничний вік перебування військовозобов'язаних у запасі. Розряди запасу

1. Запас військовозобов'язаних поділяється на два розряди. Розряди встановлюються залежно від віку військовозобов'язаних, які перебувають в запасі.

Граничний вік перебування в запасі другого розряду є граничним віком перебування в запасі взагалі.

2. Солдати і матроси, сержанти і старшини, прапорщики і мічмани, які перебувають у запасі, поділяються на розряди за віком:

а) у запасі першого розряду - до 35 років;

б) у запасі другого розряду:

солдати, матроси, сержанти і старшини - до 40 років;

прапорщики і мічмани - до 50 років.

3. Офіцери, які перебувають у запасі, поділяються на розряди за віком:

а) у запасі першого розряду:

молодші офіцери - до 45 років;

старші офіцери:

майор (капітан 3 рангу), підполковник (капітан 2 рангу) - до 50 років;

полковник (капітан 1 рангу) - до 55 років;

вищі офіцери - до 60 років;

б) у запасі другого розряду:

молодші офіцери - до 50 років;

старші офіцери:

майор (капітан 3 рангу), підполковник (капітан 2 рангу) - до 55 років;

полковник (капітан 1 рангу) - до 60 років;

вищі офіцери - до 65 років.

4. Військовозобов'язані-жінки незалежно від присвоєних їм військових звань зараховуються до запасу другого розряду. Граничний вік перебування їх у запасі встановлюється: для прапорщиків, мічманів і осіб офіцерського складу - 50 років, для інших військовозобов'язаних-жінок - 45 років.

[Стаття 29.](#) Проходження зборів

1. Військовозобов'язані, які перебувають у запасі, призиваються на навчальні (або перевірні) та спеціальні збори.

Права і обов'язки військовозобов'язаних, призваних на збори, що випливають з умов військової служби, встановлюються цим Законом.

2. Військовозобов'язані, які не мають військових звань офіцерського складу, можуть бути призвані військовими комісаріатами на навчальні збори:

першого розряду - до п'яти разів на строк до двох місяців кожного разу;

другого розряду - до трьох разів на строк до одного місяця кожного разу.

3. Особи офіцерського складу запасу, які не проходили військової служби як офіцери, а також офіцери запасу, звільнені з військової служби до набуття права на пенсію за вислугу років, за час перебування в запасі можуть бути призвані на навчальні збори:

першого розряду - три рази на строк до двох місяців кожного разу;

другого розряду - два рази на строк до одного місяця кожного разу.

4. Час і строки проведення навчальних зборів військовозобов'язаних визначаються Міністром оборони України відповідно до цього Закону.

5. Військовозобов'язані у період між навчальними зборами за планом Міністерства оборони України можуть залучатися на перевірні збори на строк до 10 днів як без відриву від виробництва, так і з відривом.

6. Загальний строк зборів під час перебування в запасі не може перевищувати 10 місяців. При цьому до загального строку перебування на навчальних зборах зараховується і час перебування на перевірних зборах.

7. У разі прийняття Президентом України рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошення окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації військовозобов'язані можуть призватися на спеціальні збори на строк не більше двох місяців.

8. Військовозобов'язані, які є кандидатами в народні депутати України, за їхньою заявою звільняються від призову на навчальні (або перевірні) та спеціальні збори під час виборчого процесу.

(Статтю 29 доповнено частиною восьмою згідно із Законом [N 744-IV](#) від 15.05.2003)

9. Призвані на збори військовозобов'язані забезпечуються коштами і матеріальними засобами у порядку і розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

10. За призваними на збори військовозобов'язаними зберігаються на весь період зборів, включаючи час проїзду до місця їх проведення і назад, місце роботи, займана посада та середній заробіток.

Якщо військовозобов'язаний захворів під час зборів і продовжує хворіти після їх закінчення, за ним зберігаються місце роботи і посада, а з дня закінчення зборів, у разі тимчасової непрацездатності, замість заробітної плати виплачується допомога відповідно до законодавства.

11. Військовозобов'язаним, які на день призову на збори не працюють, на весь період зборів, включаючи час проїзду до місця їх проведення і назад, виплачується грошове забезпечення в розмірі мінімальної заробітної плати за рахунок коштів Міністерства оборони України та інших військових формувань.

[Стаття 30.](#) Звільнення від проходження навчальних зборів

1. Від проходження навчальних зборів звільняються:

а) працівники Збройних Сил України та інших військових формувань;

- б) працівники підприємств, установ і організацій цивільної авіації, які безпосередньо забезпечують перевезення і зайняті на обслуговуванні та ремонті повітряних суден і аеродромної техніки, а також працівники навчальних (авіаційних) закладів Товариства сприяння обороні України;
- в) плаваючий склад суден морського і річкового транспорту та суден рибної промисловості в період навігації;
- г) особи, які працюють у сільському господарстві, а також зайняті на підприємствах з ремонту сільськогосподарської техніки, - в період посівних і збиральних робіт;
- д) педагогічний склад вищих, професійно-технічних і загальноосвітніх навчальних закладів, навчальних закладів Товариства сприяння обороні України, - в період, коли в цих закладах проводяться заняття;
- е) студенти вищих навчальних закладів з денною і вечірньою формами навчання, які не навчаються за програмою офіцерів запасу, - на весь строк навчання, а студенти вищих навчальних закладів із заочною формою навчання та такі, які здають іспити екстерном, аспіранти і докторанти - в період екзаменаційних сесій;
- є) військовозобов'язані-жінки;
- ж) військовозобов'язані протягом року після звільнення в запас;
- з) військовозобов'язані, які мають дітей віком до трьох років або трьох і більше дітей віком до 16 років;
- и) військовозобов'язані у зв'язку з депутатською діяльністю;
- і) військовозобов'язані, заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, організаціями і установами на період мобілізації та на воєнний час;
- ї) студенти, які навчаються у вищих і середніх духовних навчальних закладах;
- й) особи, які мають духовний сан і посаду в одній із зареєстрованих у встановленому порядку релігійних конфесій;
- к) військовозобов'язані, які зареєстровані кандидатами на виборах за їхньою заявою.

(Частина першу статті 30 доповнено пунктом "к" згідно із Законом [N 744-IV](#) від 15.05.2003)

2. В окремих випадках, за наявності інших поважних причин і подання військовозобов'язаними відповідних документів, рішення про звільнення від проходження навчальних зборів приймається районним (міським) військовим комісаріатом, де вони перебувають на військовому обліку.

[Стаття 31.](#) Присвоєння військових звань у запасі

Військовозобов'язаним, які пройшли навчальні збори і склали заліки за програмою навчання або здобули відповідну освіту, можуть бути присвоєні чергові військові звання в запасі у порядку, встановленому положеннями про проходження військової служби відповідними категоріями військовослужбовців та нормативно-правовими актами з питань військового обліку військовозобов'язаних.

[Стаття 32.](#) Переведення військовозобов'язаних у відставку

Військовозобов'язані, які досягли граничного віку перебування в запасі, а також визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби у воєнний час, виключаються з військового обліку і переводяться у відставку.

Глава VI

ВІЙСЬКОВИЙ ОБЛІК ВІЙСЬКОВОЗОВОБ'ЯЗАНИХ І ПРИЗОВНИКІВ

[Стаття 33.](#) Загальні правила військового обліку

1. Усі військовозобов'язані та призовники підлягають військовому обліку.

2. Загальне керівництво роботою, пов'язаною з організацією та проведенням військового обліку військовозобов'язаних і призовників, контроль за станом цієї роботи в органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від підпорядкування здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України. Функціонування системи військового обліку забезпечується органами Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

3. Військовий облік усіх військовозобов'язаних та призовників провадиться за місцем їх проживання, а також за обсягами та деталізацією і поділяється на персонально-якісний, персонально-первинний та персональний. Військовий облік військовозобов'язаних за призначенням поділяється на загальний і спеціальний.

Військовий облік військовозобов'язаних і призовників здійснюється у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

[Стаття 34.](#) Персонально-якісний, персонально-первинний та персональний облік

1. Персонально-якісний облік усіх військовозобов'язаних і призовників покладається на районні (міські) військові комісаріати.

2. Персонально-якісний облік військовозобов'язаних Служби безпеки України покладається на відповідні облікові органи Служби безпеки України.

3. Персонально-первинний облік військовозобов'язаних і призовників у сільській місцевості, а також у селищах та містах, де відсутні військові комісаріати, покладається на органи місцевого самоврядування.

4. Персональний облік військовозобов'язаних і призовників, які працюють або навчаються, покладається на підприємства, установи, організації і навчальні заклади незалежно від підпорядкування і форм власності, а їх керівники (власники) несуть відповідальність за стан цього обліку.

[Стаття 35.](#) Загальний і спеціальний облік

1. На загальному військовому обліку перебувають військовозобов'язані, не заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями на період мобілізації та на воєнний час.

2. На спеціальному військовому обліку перебувають військовозобов'язані, заброньовані за органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями на період мобілізації та на воєнний час.

[Стаття 36.](#) Військовий облік громадян України, які перебувають за кордоном

1. Військовий облік громадян України, які перебувають за кордоном, проводиться дипломатичними і консульськими представництвами України. Дипломатичні та консульські представництва зобов'язані забезпечити прибуття громадян України чоловічої статі, які досягли 18-річного віку, до військових комісаріатів за місцем постійного проживання для проходження призовної комісії.

2. Особливості ведення військового обліку та здійснення призову громадян, які перебувають за кордоном, визначаються Кабінетом Міністрів України.

[Стаття 37.](#) Взяття на військовий облік, зняття та виключення з нього

1. Взяття на військовий облік призовників здійснюється з моменту приписки громадян до призовних дільниць.

2. Взяттю на військовий облік у військових комісаріатах підлягають громадяни:

а) приписані до призовних дільниць як призовники;

б) звільнені з військової служби у запас;

в) призовники або військовозобов'язані, прибулі з інших місцевостей (адміністративно-територіальних одиниць) України або з-за кордону на строк більше трьох місяців;

г) звільнені зі служби в Управлінні державної охорони України, Міністерстві внутрішніх справ України у запас Збройних Сил України;

д) жінки відповідно до частини сьомої статті 1 цього Закону;

е) які стали громадянами України і відповідають вимогам цього Закону.

Військовозобов'язані та призовники після прибуття на нове місце проживання зобов'язані у семиденний строк стати на військовий облік.

3. Для постановки на військовий облік усі військовозобов'язані повинні у семиденний строк прибути до районних (міських) військових

комісаріатів за місцем постійного або фактичного проживання.

У воєнний час виїзд військовозобов'язаних і призовників з місця постійного проживання без дозволу районного (міського) військового комісаріату забороняється.

4. Зняття з військового обліку у військових комісаріатах підлягають громадяни:

- а) які вибувають в іншу місцевість (адміністративно-територіальну одиницю) України на постійне або тимчасове проживання на строк більше трьох місяців (відрадження, навчання, відпустка, лікування тощо);
- б) які після проходження строкової військової служби прийняті на службу рядового і начальницького складу Міністерства внутрішніх справ України, а також взяті на військовий облік Служби безпеки України, Управління державної охорони України та інших військових формувань;
- в) які вибули на строк більше трьох місяців за межі України;
- г) в інших випадках, визначених Міністром оборони України.

5. Виключенню з військового обліку у військових комісаріатах підлягають громадяни:

- а) визнані військово-лікарськими комісіями непридатними до військової служби з виключенням з військового обліку;
- б) які досягли граничного віку перебування в запасі;
- в) які припинили громадянство України;
- г) які були засуджені до позбавлення волі за вчинення тяжких злочинів;
- д) які не отримали до 36-річного віку військово-облікової спеціальності або спорідненої з нею;
- е) які померли.

Стаття 38. Обов'язки органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, посадових осіб, військовозобов'язаних і призовників щодо виконання правил військового обліку

1. В адміністративно-територіальних одиницях, де немає військових комісаріатів, відповідні органи рад, керівники підприємств, установ, організацій, у тому числі навчальних закладів, незалежно від підпорядкування і форм власності зобов'язані на вимогу військових комісаріатів сповіщати військовозобов'язаних та призовників про їх виклик у військові комісаріати, забезпечувати своєчасне прибуття за цим викликом, у семиденний строк повідомляти районні (міські) військові комісаріати про прийняття на роботу (навчання) і звільнення з роботи (навчання) військовозобов'язаних та призовників.

2. Органи виконавчої влади, що здійснюють прописку і реєстрацію за місцем проживання громадян, виконавчі органи рад зобов'язані: здійснювати прописку і виписку, реєстрацію за місцем проживання військовозобов'язаних та призовників лише у разі наявності в їх військово-облікових документах відміток військових комісаріатів про взяття на військовий облік або зняття з нього; подавати районним (міським) військовим комісаріатам допомогу у прийнятті допризовників на військовий облік, проведенні призову громадян на військову службу (збори), у контролі за виконанням ними правил військового обліку та виявленні громадян з числа призовників і військовозобов'язаних, які порушують ці правила.

3. Органи внутрішніх справ у встановленому законом порядку зобов'язані проводити розшук, затримання і доставку до військових комісаріатів громадян, які ухиляються від виконання загального військового обов'язку, направляти (в двотижневий строк) у військові комісаріати або в органи місцевого самоврядування, що здійснюють військовий облік, відомості про випадки виявлення громадян, які не перебувають, але повинні перебувати на військовому обліку, а також відомості про осіб, які отримали громадянство України і повинні бути поставлені на військовий облік.

4. Органи реєстрації актів громадянського стану зобов'язані у семиденний строк повідомити районні (міські) військові комісаріати про зміну військовозобов'язаними і призовниками прізвища, імені та по батькові, одруження (розлучення), випадки реєстрації смерті військовозобов'язаного або призовника та вилучення військово-облікових документів, пільгових посвідчень, а також інші дані.

5. Органи дізнання та попереднього (досудового) слідства зобов'язані у семиденний строк повідомити районні (міські) військові комісаріати про призовників, щодо яких ведеться дізнання або попереднє (досудове) слідство, а суди - про призовників, кримінальні справи яких розглядаються судом, а також про вироки стосовно військовозобов'язаних і призовників, що набрали законної сили.

Військові квитки військовозобов'язаних і посвідчення про приписку призовників, засуджених до позбавлення волі, в тому числі умовно і з відстрочкою виконання вироку, надсилаються судами до відповідних військових комісаріатів.

6. Медико-соціальні експертні комісії зобов'язані у семиденний строк повідомити відповідні районні (міські) військові комісаріати про всіх військовозобов'язаних і призовників, яких визнано інвалідами.

Керівники лікувальних закладів під час проведення призову зобов'язані у триденний строк повідомити відповідні районні (міські) військові комісаріати про всіх громадян, які перебувають на стаціонарному лікуванні і підлягають призову.

7. Житлово-експлуатаційні організації, інші організації або підприємства та установи, що здійснюють експлуатацію будинків, а також власники будинків повинні своєчасно подавати необхідні відомості про військовозобов'язаних і призовників відповідним військовим комісаріатам, виконавчим органам сільських, селищних і міських рад, на які покладено ведення обліку військовозобов'язаних і призовників, стежити за виконанням призовниками і військовозобов'язаними правил військового обліку, а також сповіщати їх про виклик до військових комісаріатів.

8. Військовозобов'язані та призовники у разі зміни їх сімейного стану, стану здоров'я, адреси, освіти, місця роботи і посади зобов'язані особисто в семиденний строк повідомити про це орган, де вони перебувають на військовому обліку.

Глава VII

ПРИЗОВ ПІД ЧАС МОБІЛІЗАЦІЇ. ДЕМОБІЛІЗАЦІЯ

Стаття 39. Призов на військову службу під час мобілізації і наступні призови на військову службу у воєнний час

1. Рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях приймається

Президентом України у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України.

2. Призову на військову службу під час мобілізації підлягають громадяни, які перебувають у запасі і не заброньовані в установленому порядку на період мобілізації. Наступні призови у воєнний час проводяться на підставі указів Президента України.

3. Громадяни, які перебувають у запасі та не призвані на військову службу під час мобілізації, можуть використовуватися для роботи на посадах працівників Збройних Сил України та інших військових формувань відповідно до законодавства України.

4. Військовослужбовці у разі оголошення мобілізації продовжують проходити військову службу, за винятком військовослужбовців-жінок, які мають дітей віком до 16 років, якщо вони не висловили бажання продовжувати службу.

Стаття 40. Звільнення у зв'язку з демобілізацією

1. Порядок та строки звільнення у зв'язку з демобілізацією визначаються Указом Президента України.

2. Військовослужбовці, яких звільняють з військової служби у зв'язку з демобілізацією, забезпечуються за рахунок держави повним комплектом обмундирування і взуття. Також за рахунок держави здійснюється їх перевезення до місця проживання та забезпечення у дорозі харчуванням.

Стаття 41. Загальне військове навчання громадян

1. З метою підготовки необхідного контингенту для комплектування Збройних Сил України та інших військових формувань у воєнний час за рішенням Кабінету Міністрів України запроваджується обов'язкове для всіх громадян загальне військове навчання: чоловіків - віком від 15 до 50 років, жінок - віком від 18 до 40 років, які мають дітей віком понад 8 років або не мають їх.

Загальне військове навчання громадян здійснюється за місцем роботи, навчання або проживання без відриву від виробництва та навчання.

2. Організація і керівництво загальним військовим навчанням покладаються на Міністерство оборони України, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації і органи місцевого самоврядування.
- Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації незалежно від підпорядкування і форм власності разом з Міністерством оборони України та іншими центральними органами виконавчої влади створюють необхідну навчально-матеріальну базу, забезпечують добір і підготовку керівників військового навчання.
3. Порядок проведення загального військового навчання і категорії громадян, які звільняються від нього, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Глава VIII ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАГАЛЬНИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ОBOB'ЯЗОК І ВІЙСЬКОВУ СЛУЖБУ

[Стаття 42.](#) Відповідальність посадових осіб і громадян

1. Керівники, інші посадові особи органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ і організацій всіх форм власності та громадяни, винні у порушенні порядку військового обліку, допризовної підготовки, приписки до призовних дільниць, призову на строкову військову службу, призову на військову службу офіцерів запасу, проходження навчальних зборів (занять), мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності, прибуття за викликом до військового комісаріату, а також у вчиненні інших порушень законодавства про загальний військовий обов'язок і військову службу, несуть відповідальність, встановлену законом.
2. Районні (міські) військові комісаріати зобов'язані під час проведення приписки до призовних дільниць, призову на строкову військову службу, призову на військову службу офіцерів запасу та проходження навчальних зборів ознайомити громадян з їх правами, обов'язками та вимогами цього Закону.

Глава IX ФІНАНСОВЕ І МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

[Стаття 43.](#) Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних із виконанням загального військового обов'язку

1. Фінансове і матеріальне забезпечення заходів, пов'язаних з виконанням загального військового обов'язку, проводиться за рахунок коштів Державного бюджету України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Додаткове фінансування цієї діяльності може відбуватися за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел фінансування. Центральні органи виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування для проведення медичного огляду громадян, призову їх на військову службу, відправки призваних до військових частин зобов'язані забезпечити військові комісаріати обладнаними призовними (збірними) пунктами, медикаментами, інструментарієм, медичним і господарським майном, автомобільним транспортом, а також охорону громадського порядку.
2. Для повного і якісного виконання планів проведення мобілізації в умовах воєнного часу місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування разом з підприємствами, установами і організаціями, незалежно від підпорядкування і форм власності, та військовими комісаріатами у мирний час створюють дільниці для оповіщення і збору військовозобов'язаних, а також збирання техніки з підприємств, установ і організацій незалежно від підпорядкування і форм власності, комплектують їх особовим складом з числа військовозобов'язаних без звільнення громадян від виконання основних обов'язків за місцем роботи та сприяють у набутті ними професійних навичок.
3. Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують військові комісаріати службовими будинками, підсобними господарськими приміщеннями і приміщеннями для призовних пунктів, здійснюють поточний і капітальний ремонт цих будинків та приміщень, забезпечують військові комісаріати комунально-побутовими послугами (освітленням, водопостачанням, опаленням тощо).
4. За членами комісій з питань приписки допризовників до призовних дільниць, призовних та лікарських комісій при військових комісаріатах, лікарями і середнім медичним персоналом, технічними працівниками та обслуговуючим персоналом, які направляються для роботи на призовних дільницях і збірних пунктах під час взяття допризовників на військовий облік і призову громадян на військову службу або на збори, для проведення медичного огляду і повторного огляду громадян, а також для відправки призваних на збірні пункти, на весь час виконання цих обов'язків зберігаються займана посада та середній заробіток за місцем постійної роботи. Зазначеним особам при виконанні цих обов'язків за рахунок коштів Міністерства оборони України відшкодовуються витрати, пов'язані з виїздом в іншу місцевість та у зворотному напрямку, наймом (піднаймом) житла, а також витрати на відрядження.

Глава X ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Права Міністра оборони України, передбачені цим Законом, надаються керівникам центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, вищому командуванню військових формувань, на які покладені завдання з організації проходження військової служби у підпорядкованих їм військах, підприємствах, установах, організаціях і навчальних закладах.
- Нормативно-правові акти з питань виконання загального військового обов'язку та порядку проходження військової служби, які видаються керівниками центральних органів виконавчої влади та інших державних органів, вищим командуванням інших військових формувань, повинні відповідати вимогам цього Закону.
2. Громадяни, які були звільнені від призову на військову службу або яким було надано відстрочку від призову на строкову військову службу відповідно до Закону України "[Про загальний військовий обов'язок і військову службу](#)", користуються правом звільнення або відстрочки до закінчення строку їх дії або до втрати щодо них підстав. Громадяни, які на день набрання чинності цим Законом проходять службу в органах внутрішніх справ, на час служби в цих органах також мають право на відстрочку від призову на строкову військову службу.
3. Контракти про проходження військової служби, які були укладені до набрання чинності цим Законом, діють протягом строків, на які вони були укладені.
4. Кабінету Міністрів України в тримісячний строк після опублікування цього Закону: підготувати та подати до Верховної Ради України пропозиції про внесення змін до законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям цього Закону; привести свої рішення у відповідність з цим Законом; розробити нормативно-правові акти, передбачені цим Законом; забезпечити прийняття міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади нормативно-правових актів, передбачених цим Законом, а також перегляд і скасування нормативних актів, що суперечать цьому Закону.
5. До приведення законодавства України у відповідність з цим Законом закони та інші нормативно-правові акти, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють у частині, що не суперечить цьому Закону.

Президент України Л.КРАВЧУК

м. Київ, 25 березня 1992 року
N 2232-ХІІ